

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІЛОСОФІЇ КУЛЬТУРИ

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF THE PHILOSOPHY OF CULTURE

Філософія культури є однією з дисциплін, яка сформувалася через диференціацію різних галузей філософії у XIX-XX століттях. Вона має довготривалу історію, а її виникнення є закономірним етапом розвитку філософського знання про культуру і розуміння її значення як відображення творчої сутності людини.

Однак і в наші часи серед дослідників немає єдності щодо того, що являє собою філософія культури і яким є її місце серед інших дисциплін, які вивчають проблеми культури. При різноманітті трактувань майже всі вони можуть бути зведені до того, що філософія культури є філософським розумінням феномену культури, його осмисленням та інтерпретацією у всій його цільності та багатоаспектності. При цьому філософський розгляд культури потрібно пов'язувати з тим, що філософствування не є лише знанням, а передбачає його проблематизацію у контексті вищих цілей теоретичного та практичного розуму.

Філософія культури в своєму розвитку проходила ряд етапів, які пов'язані з формуванням уявлень про культуру і її роль в житті суспільства та людини. Взаємозв'язок філософії та культури проявлявся на всіх етапах історії людства з моменту формування філософії у Давній Греції. Філософія античності являла собою рефлексію над розвиненим міфологічним досвідом. Загально визнаним фактом є перетворення міфологічних образів у поняття. Також саме в античні часи з'являються перші уявлення про культуру. Так, одним з перших термін «культура» вживав римський філософ Цицерон, який вважав що філософія є «культурою душі», а культуру слід розуміти як вихованість та освіченість.

Також з античності походить і протиставлення культури природі як штучного – природному. Ця інтерпретація культури також дійшла до наших днів, коли культуру часто трактують як штучно створений світ артефактів, тож культура протиставляється природі як світу натурального.

У XVII-XVIII століттях філософи вживали поняття «культури» для визначення направленості історичного процесу. Вони інтерпретували культуру як вираження буття народу, того що їм створено у ході історичного процесу.

В XIX столітті вивчення культури проходило у рамках антропології. Накопичувалися емпіричні знання про різні культури та народи. Були створені стійкі уявлення про різноманіття культур, хоча зустріч з традиційними культурами, відмінними від західної, відбулася ще за часів епохи Великих географічних відкриттів.

Вперше термін «філософія культури» з'явився в працях німецьких дослідників. На початку XIX століття німецький романтик А. Мюллер почав вживати поняття «культурфілософія» для визначення філософського осягнення культури.

Інтерес до філософського осмислення культури значно посилювався на початку XX століття. Саме в цей час спостерігається ставлення до культури як до самостійного, окремого предмета дослідження на фоні поглиблення і диференціації різних областей людських знань у зв'язку з потребами соціокультурної практики. На початку XX століття було закріплено класифікацію наук, які поділялися на дві групи: науки про природу та науки про культуру. Дослідники намагалися зрозуміти, чим є культура як ціле, а не як окремий прояв, а також визначити що визначає культуру та який в ній сенс.

Незважаючи на те, що культура є більш консервативною системою у порівнянні з економікою, соціальними та політичними інститутами, зміни, які у ній виникли в XX столітті, суттєво вплинули на всі сторони життя суспільства та стали поштовхом до філософського осмислення процесів, які проходили в культурі.

Новий стан сприйняття життя сучасною людиною виводить проблеми культури на один з перших планів. А у суспільно-політичних дисциплінах все активніше заявляє про себе «культурний поворот», який проявляється у тому, що вчені більш уважно стали ставитися до впливу культури і менталітету людей на перебіг різних історичних, політичних, соціальних та економічних процесів.

Диференціація і складність сучасного суспільства приводять до появи нової культурної ситуації, коли на перший план виходить різноманіття культурних форм та думок. Однак деякі філософи проголошують «кінець культури» і трактують культуру як насильство.

Також важливим є питання чи відноситься філософія культури безпосередньо до філософії або ж є частиною культурології. Причому від самої філософії філософія культури запозичила спосіб, у який розглядається культура, те «як» предмет досліджується. А ось сам предмет, зміст цього розглядання, тобто «що» розглядається, взято з культурології. При цьому культурологія у більшій мірі претендує на науковість, об'єктивність, наближається до суспільних та природничих дисциплін. А філософія є більш суб'єктивною, зануреною в пошуки змістів, цінностей, ідей тощо. Філософія незамінна, оскільки вона має змогу ставити основоположні питання буття, тим самим вона структурує життєвий світ людини і надає йому глибокого сенсу. У будь-якій соціальній або культурній системі сенс є найбільш важливим елементом людського буття, без якого воно втрачає свою об'ємність. Пошук кінцевих смислів буття надає значення подіям повсякденного існування індивіда і переводить людину із природничого світу у світ культурний.

Однак, якщо культурологія досліджує культуру в аспекті її конкретики, емпірики, історичних форм існування і на базі їх виникає теорія культури, то філософію культури цікавить ідея культури, її образ. Тому вона є більш абстрактною, але здатна визначати основні напрямки та закономірності розвитку культури.

Проблематизація буття, пошук подальших шляхів розвитку суспільства, перегляд основних питань людського існування роблять філософію культури досить актуальною в наш час, який визначається як перехідна епоха, постсучасність.

Філософія як рефлексія спрямована на культуру та на історію. Однак не тільки минуле цікавить філософію культури, але й майбутнє. Якщо в сучасній культурології спостерігається розробка теорії культури, її різних форм, а також дослідження історії культури, то у межах філософії культури знаходиться рефлексія соціокультурного досвіду та прогнозування. Філософія культури формує світоглядні шаблони мислення і новий концептуальний апарат, за допомогою якого конструюються нестандартні моделі майбутнього.

Таким чином, філософія культури це самосвідомість культури, яка розкриває зміст, ідеї, цілепокладання, умови культурної діяльності суспільства. Таке розуміння є досить продуктивним та дозволяє включити до її дослідницького поля значущі проблеми культури і буття людини у їх взаємозв'язку та універсальності.